AN'ANAVIY IJROCHILIKDA MASHQLAR ORQALI DARSNI MUSTAXKAMLASH

Azimov Alisher, Fayzieva Lobar
Respublika musiqa va san'at kolleji

Mashqlar o`zlashtirishni mustahkamlaydigan o'quv jarayoni hisoblanadi. Mashqlar har fanda, jumladan musiqa darslarida o'ziga xos mazmunda bo'ladi. Masalan, musiqa tinglash faoliyatida kuyning tonalligini o'lchovi, tempini, harakteri, janrini aniqlash musiqa savodxonligi faoliyatida interval va akordlarni aniqlash, intervallarni tuzish, dinamik tuslarini aniqlash, nazariy tahlil qilish, jamoa kuylash jarayonida ovoz sozlari (vokal, xor) mashqlarini kuylash asarini murakkab joylarini mashq qilish, saf intonasiya, diksiya ustida ishlash, major va minor uchtovushliklarini kuylash, jo'rsiz kuylash va x.k shular jumlasindandir.

Har bir fan (dars)ning o'ziga xos xususiyati bo'lishi tabiiydir. Musiqa o'qitishning ham o'ziga xoslik tomonlari ko'p. Bu uning tashkiliy tuzilishi va amaliy ijrochilik bilan bog'liq ko'rinishlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Shuning uchun darsning har bir faoliyat turida ilg'or pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish mumkin. Darsda olib boriladigan o'qituvchini turli faoliyat shakllari ma'ruza, hikoya, tushuntirish, namoyish qilish, ko'rsatish, tinglantirish, suhbat, savol – javob, jamoa bo'lib kuylash ovoz sozlash mashqlari kabilarni har birini mazmun va mohiyati mavjud shart – sharoit, o'qituvchi va o'quvchilar imkoniyatiga muvofiq tarzda texnologiyalarni tadbiq etish mumkin. Bunda musiqa o'qituvchisining ham o'ziga xos xususiyatlari namoyon bo'ladi. Musiqa san'atiga muhabbat, qiziqish, darsni emosional ko'tarinki ruhda o'tkazish, o'zida artistlik, rejissyorlik, dramaturglik, mahoratlarini rivojlantirib borish, bolalarni sevish, ulardagi musiqiy qobiliyat va qiziqishlarni e'tiborga olish ularni ro'yobga chiqarishga intilish, yaxshi xonandalik, cholg'uchilik mahoratiga ega bo'lishlik shular jumlasidandir. Chunki, o'qituvchining ta'kidlab o'tilgan xususiyatlarning o'zi ham darsda o'quvchilar uchun texnologik ibrat xizmat qilishi mumkin.

Agar o'qituvchida mavjud xususiyatlar bo'lmasa har qanday pedagogik texnologiyalar ham quruq, mazmunsiz va qiziqarsiz, samarasiz bo'lib qolishi ham hyech gapmas. Chunki har qanday ta'lim shakli, modeli, turi o'qituvchining pedagogik mahorati, bilimi, malakasi va artislik iqdorisiz kutilgan natijani bermasligi aniq.

Ma'lumki, musiqa o'qituvchisi o'quv tarbiya ishlarini baravariga olib boradi. O'quvchilarni musiqa san'ati orqali tarbiyalashda o'qituvchining yaxshi sozandalik mahorati, yaxshi ovozga ega bo'lishi nota o'qish, turli vositalardan oqilona va o'rinli foydalana olishi, so'z mahorati, o'quvchilarni qobiliyatlarini oshira bilishi muhim. Jonli ijro (cholg'u asboblarda chalish, qo'shiq kuylash) etilgan kuy- qo'shiq sinfda o'quvchilarga o'zgacha ruhda ta'sir etadi, kayfiyatlarini ko'taradi.

Musiqa o'qituvchisi bulardan tashqari darslarni kuzatib borishi lozim. Doimiy kuzatishlar sababli o'qituvchi pedagogik mahoratini oshirib boradi. U vaziyatni baholashga, o'quvchilarni ichki tuyg'u, qiziqish va qobiliyatlarini sezishga o'rganadi. Kuzatish birinchi sinfdan -yettinchi sinfga qadar davom etadi. Bunda qo'llanilayotgan usul, shakl va pedagogik texnologiyalarning ham samaradorlik, qulaylik bolalar uchun qiziqarli va o'ng'aylik jihatlari aniqlanib boriladi.

Musiqa ta'limining o'ziga xosligi tashkiliy tuzilishi, amaliy ijrochilik faoliyatlari, shuningdek o'qitish usullari, ularning samaradorligini ta'minlovchi omillar, vositalar tahlili va ularni umumiy ijodiy – ijobiy jihatlarini umumlashtirish musiqa ta'limini o'zigagina xos bo'lgan yangi turlarini ishlab chiqish imkonini berdi. Bular ham o'z maqsadi va bajaradigan vazifasi mazmun va mohiyatiga ko'ra pedagogik texnologiya bo'lib, ularni musiqa mashg'ulotlariga tadbiq etish yaxshi natija bermoqda. Bunday darslar o'quvchilarda yaxshi kayfiyat, jo'shqinlik, ko'tarinki ruh va

intilishni kuchaytirmoqda. Ular qatoriga hozirgi kunda ilg'or, tashabbuskor o'qituvchilar tomonidan keng qo'llanilayotgan quyidagi texnologik darslarni alohida ko'rsatishimiz mumkin:

konsert darslar;
viktorina darslari;
intervyu darslari;
konkurs darslari;
yo'naltiruvchi darslari;
doira stol atrofidagi darslari;
o'z – o'zini anglash darslari;
o'yla – izla top;
kuyni top;
himoya darslari;
quvnoqlar va zukkolar darslari;
bahs – munozara darslari;
men dirijyor darslari;
musobaqa darslari va h.k.

Bu darslarning har biri o'z tuzilishi, vazifasi, maqsadi va metodik asoslariga egadir. Boshlang'ich sinflarda musiqa darslarini o'yin tarzida (qo'shiqlarni, o'yin orqali, tashkil etish, musiqaga raqsga tushish "chigil yozdi o'yin"lari) olib borilganda o'quvchilarning faolligi oshadi va ular berilgan topshiriqlarni nisbatan oson bajaradilar. Manashu aytib o'tilganlarning o'ziga ham musiqa darslarini o'z tabiatiga ko'ra yangi – yangi o'ziga xos va zamonaviy interfaol usullardan foydalanishida keng imkoniyatlariga ega ekanligini ko'rsatadi va yana bir -bor o'rinda musiqa o'qituvchisining zukkoligi, mahorat, tajribasi va qanday texnologiyalardan, qanday faoliyat mavzularini o'tishda, pedagogik shart –sharoit va o'quvchilarning qiziqishi va imkoniyatlarini hisobga olgan holda tanlashi va qo'llashi hal qiluvchi yahamiyat kasb etadi.

Masalan, konsert darslarini o'quvchilarda sahna madaniyatini shakllanishiga, o`zlarini ko`pchilik oldida ko`rsatish, yaxshi imkoniyatlarini namoyish etish, o`zini artistlardek tutish xislatlarini o`sishiga, viktorina darslari o`quvchilarda topqirlik, izlanuvchanlik, tez fikrlash, eslab qolish qobilyat va ko`nikmalarini rivojlanishiga, bahs – munozara darslari ham o`quvchilarni mustaqil fikrlash, hozirjavoblik, mavzu va masalalarga ijobiy yondoshish,nutqlarini teranlashib borishiga ijobiy ta`sir etadi.